

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Siklóssy László*
Cím: *A csárdás századéve*

Forrás: *Pesti Hírlap*

Op.

1940 I. 9.

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy

793.3

Hely

Idő

"1940"

Személy

Közn. nyomt. XX. sz. 22. sz.

A csárdás századéve

Gróf Széchenyi István tette urí táncca. Liszt Ferenc zenei műfajjá

Az egykori fiatalok, akik még látták báró Podmaniczky Frigyest a Hatvani-utcában a Nemzeti Kaszinó épülete mellett elszállni, nem sejtették, hogy ez a kocskabátú, pepitanadrágos, merevarcu emberi gép, mint gyerekifju, sorozatosan átmulatta éjszakáit, majd mint fiatal férfi — saját szavai szerint — híres csárdástáncos volt és lelkesült cigánymecénás.

A bárónak szívégye volt a csárdás és amikor 1887-ben sajtó alá rendezte Naplótöredékeit, nekikezdett a csárdás történetének megírásához. Munkaközben, 1887. január 30-án pillantotta meg az Egyetértés tárcacikkét, amelyben egy névtelen kortárs részletesen elmondta, hogy „ki tette a csárdást szalonképessé”. Ime, valaki már elvégezte az ő munkáját, még pedig gyönyörűen, kifogástalanul! A báró nem haragudott meg érte, hanem önzetlen örömmel sietett a megbízható visszaemlékezést Naplótöredékei közé iktatni.

E kettős tekintélyű cikk az első kaszinói bála emlékezik vissza. Ennek középpontjában természetesen gróf Széchenyi István állott. Körülvették őt az emberek s dicsérőleg emlékeztek meg a bál sikeréről. Erre a gróf emelt hangon, mintegy a nyilvánossághoz szólva a következőket mondta:

— Különös dolog, hogy itt szebbnél-szebb idegen táncokat táncolnak, de a legszebb táncot, a magyar táncot nem. Nem értem, miért nem lehetne itt a magyar táncot szintegy járni, mint a többieket? Kérdésem, nem ismernek-e önök valakit az ittélvő ifju urak között, aki a magyar táncot a szünet alatt eljárná?

Hamarosan akadt ilyen ifju báró Orczy Pista személyében, ki először egymagában, majd unokahugával, báró Orczy Erzsébettel együtt eleget tett a kívánságnak: karcsu derekát átölelte, jobbról balra többször megforgatta, véle helyben állva bokázott, majd mindkettőt külön, többnyire egymással szemben lejtve, gyönyörűen járták a páros táncot.

Gróf Széchenyi boldog volt. Vastag szemöldöke és bajusza nem árnyékolta be szemmel látható gyönyörűségét a látványban. A közönséghez fordult és felhívta, hogy ezt a táncot táncolják itt is és mindenütt.

Báró Podmaniczky Frigyes ebből az előadásból csak azt vonta kétségbe, hogy ez az eset 1839-ben történt volna; ő úgy emlékezett, hogy 1840-ben történt. A legujab tudományos irodalomban is az olvasható, hogy a csárdás premierje 1840. január 9-én volt azon a nemzeti kaszinói estélyen, amelyet magnáshölgyek rendeztek Liszt Ferenc tiszteletére.

Melyik évben s mikor volt tehát az urí csárdás születésnapja és ki volt a csárdás keresztapja gróf Széchenyi István vagy Liszt Ferenc?

Széchenyi naplójegyzetei az 1839-es év mellett döntenek. Ebben az esztendőben határozták el, hogy a Nemzeti Kaszinó kaszinóbálokat fog rendezni tagjai és meghívott vendégek részére. Széchenyi a tőle megszokott gondossággal fektült bele a bálrendezésbe. Sorra járta Pesten az összes nyilvános bálokat és házimulatságokat, egyre-másra ülése hívta össze a kaszinó bál bizottságát és nagy lelkiismeretességgel mustrálta végig a meghívottak listáját. Sok kellemetlenséget is szerzett magának.

Ezek az előzetes huzavonák kimerítették Széchenyi idegeit, úgyhogy a bál napján ezt írta naplójába: *komolyan gondolok arra, hogy életemnek véget vessek!* Ily indokolatlan kedélyhullámzások azonban szinte

napról-napra előfordultak nála. E komor szavai után a szó következik: *kaszinóbál.*

E naplóbefjegyzés dátuma — 1839. január 19. — egyszersmind az első kaszinóbál dátuma. Ehhez a dátumhoz kapcsolódnak azok a részletekben bővelkedő emlékezések, amelyeket egy ismeretlen kortárs megír, Podmaniczky Frigyes pedig ellenőrzött és jóvá hagyott.

Széchenyi 1839. január 19-én este elég rosszkedvűen ment el az első kaszinóbálba. Ott azonban jókedvűderült, amikor egyik dédelgetett gondolatát, a magyar népi táncnak urí körökbe való átültetését megvalósulni látta. *Ezen az estén tehát már nemcsak táncoltak csárdást, de megindult a csárdás propagandája is.* Ezt szolgáltatta még három rákövetkező Kaszinóbálja.

Amennyire a farsangnak élt Széchenyi 1839-ben, éppoly kevésbé törődött vele 1840-ben. Nem is Pesten tartózkodott, hanem Pozsonyban, ahol élénk részt vett az országgyűlési tárgyalásokon. Ezidőben a hazájába visszalátogatott Liszt Ferenc is Pozsonyban töltött néhány napot. Széchenyi, amennyire csak tehetette, Liszt társaságában időzött, de nem kísérte őt le Pestre. Pozsonyban maradt és itt mondta el január 11-én a Diétán híres szólásszabadsági beszédét.

Ezekben a napokban Lisztet viharosan ünnepelték Pest-Budán. A sok ünnepség közül Liszt talán a leg többre becsülte azt a január 9-i kaszinói estét, amelyről a *Honművész* a következő tudósítást olvasható:

„Tíz órakor Liszt ur megjelenése után kezdődött a tánc. Pezsgők hoztatván elő három magyar köszöntés mondatot Jósika Miklós s Bánffy Pál bárók és August Antal ur által, amelyeket dob-, trombitaharagos s Liszt Ferenc urnak francia nyelven viszonzott szíves köszönete követett. Lakoma után magyar nóták zendültek meg a lelkesült társaság közül mind a nőnemből, mind a fiatal férfiak közül többen vállalkoztak a magyar tánc eljárására, mi élénk tapsokkal fogadtattott. Liszt ur a legzajosabb tapsolók egyike volt és örvendve, hogy e tekintetben is epochát támaszta pesti mulatságainkban, mert Nemzeti Kaszinónk léte óta ma jártak el ott először a nemzeti magyar táncot.”

A derék Mátrai Gábor, a *Honművész* szerkesztője ebben az utolsó állításában tévedett, mert az előző 1939-es évben, az első kaszinói bálon, bizony már jártak a magyar táncot.

Valóságban az történt, hogy Széchenyi István vitte be a társaságba a csárdás táncot, Liszt Ferenc pedig világszerite ismertette a magyar tánc zenéjét.

Liszt Ferenc D'Agoult grófnéhez írt levelében azt írja, hogy a rendező hölgyek mindegyike egy szalmavirágból (immortelle) és borostyánból (lierre) kötött csokrot tartott kezében. *Immortelle* szalmavirágot jelent (betűszerint: halhatatlant), amely egyike a leg tartósabb virágoknak és így legalkalmasabb arra, hogy a halhatatlanság jelképeül szolgáljon.

A magyar dámák francia virágnyelven szóltak Liszt Ferenchez, aki franciául beszélt legjobban. A mester azonnal meg is értette a finom bókot. Így ez az estély Liszt Ferenc művészete halhatatlanságának ünneplése volt. Ebbe kapcsolódott bele a csárdás nagy zenei rangemlékedése is. Ennek századéve érdeme visszaemlékezni.

Siklóssy László